

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ ЗАСОБІВ РЕАГУВАННЯ ДО НЕПОВНОЛІТНІХ ПРАВОПОРУШНИКІВ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ІСЛАМСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ ПАКИСТАН

Розглянуто ювенальне кримінальне законодавство про покарання неповнолітніх правопорушників Ісламської Республіки Пакистан. Розглянуто та проаналізовано терміни, які є пов'язаними із правопорушеннями, що вчиняються неповнолітніми правопорушниками, основні положення щодо застосування кримінально-правових засобів реагування на неповнолітніх правопорушників за вчинені ними правопорушення відповідно до законодавства Ісламської Республіки Пакистан.

Зроблено висновок, що ювенальне кримінальне законодавство Ісламської Республіки Пакистан потребує подальшого ретельного розвитку та вдосконалення з урахуванням передового міжнародного досвіду.

Ключові слова: дитина, правопорушення, неповнолітній правопорушник, кримінальна відповідальність, покарання, виправний заклад.

Постановка проблеми. У межах кримінального законодавства більшості країн світу, зокрема в частині, яка стосується інститутів, засобів, принципів, цілей та функцій покарання за вчинення того чи іншого кримінального злочину або інших видів правопорушень, існують окремі, дещо автономні, джерела кримінального права, призначенням яких є правове та адміністративно-процедурне регулювання питань, пов'язаних із призначенням покарання правопорушникам, які є неповнолітніми особами або дітьми.

Такі особи становлять не лише окрему соціально-вікову категорію, а й специфічну категорію впливу норм кримінального права, до якої зазвичай застосовуються певні обмеження, пов'язані із правоздатністю, застосуванням тих чи інших видів покарань, підсудністю відповідно до норм загального кримінального законодавства держави.

Однак доводиться констатувати, що у сучасній кримінально-правовій доктрині України не вистачає праць, присвячених пробле-

матиці застосування засобів кримінально-правового реагування до неповнолітніх, а тим більше – у мусульманських країнах.

Стан дослідження. Вивченню особливостей кримінальної відповідальності неповнолітніх присвятили низку наукових праць такі вчені, як: В. М. Бурдін, Т. О. Гончар, В. К. Гришук, А. Ю. Коновалова, Н. М. Крестовська, В. О. Нароцький, Н. С. Юзікова та інші.

Метою статті є аналіз законодавства та висвітлення особливостей застосування кримінально-правових засобів до неповнолітніх правопорушників за законодавством Ісламської Республіки Пакистан.

Виклад основних положень. Основною метою законодавства про покарання неповнолітніх осіб або неповнолітніх правопорушників, як це зазначено у відповідних кодифікованих джерелах права, є застосування того чи іншого виду профілактичного впливу на неповнолітнього правопорушника, недопущення у разі можливості його інтеграції до повноцінної пенітенціарної системи, призначеної для дорослих осіб та запобігання вчинення нових злочинів або правопорушень у майбутньому.

Правова система Пакистану має складний, змішаний характер, обумовлений особливостями історичного розвитку та етноконфесійного складу країни.

Із моменту здобуття незалежності в 1947 р. Пакистан пройшов складний і унікальний шлях правового розвитку. Значний вплив на становлення системи права, органів державної влади та управління країни надали британські правові інститути, за прикладом яких, відповідно до першої Конституції 1956 р., Пакистан був оголошений парламентською республікою.

Більшість галузей права засновані на англійському загальному праві, яке було закріплено тут у період британського колоніального панування.

Питання особистого статусу, як і більшість питань кримінального права, регулюються кодифікованим мусульманським правом. У немусульманських громадах у цій сфері діє їхнє релігійне право (індуїстське, канонічне).

Пакистанське право загалом кодифіковано та значною мірою визначається законодавством, прийнятим до здобуття незалежності в 1947 р.

Так, у спадок від британського панування Пакистан отримав кримінальний кодекс Британської Індії 1860 р., кримінально-

процесуальний кодекс 1898 р., закони про докази (1872), про застосування мусульманського особистого права (1937) і про розірвання мусульманського шлюбу (1939) [7, с. 131].

Після здобуття незалежності аж до кінця 1970 р. мусульманське деліктне право в Пакистані фактично не застосовувалося та кримінальні справи вирішувалися на основі кодексу 1860 р. Однак із приходом до влади генерала Зія-уль-Хака 1977 р. і проголошенням політики ісламізації країни ситуація змінилася [8].

Важливим етапом у розвитку правової системи Пакистану стало ухвалення Конституції 1973 р., яка закріпила положення мусульманського права як основного джерела законодавства, а ісламу – як державної релігії.

Серед принципів правової політики держави міститься вимога забезпечити мусульманам Пакистану спосіб життя, відповідний основним принципам ісламу (ч. 1 ст. 31 Конституції).

Аналізуючи кримінальне законодавство більш детально, необхідно зазначити, що основи сучасного кримінального права Пакистану закладені ще в колоніальний період.

У 1860 р. був прийнятий загальний для Британської Індії, до складу якої входили території нинішнього Пакистану, Кримінальний кодекс. Цей акт, в якому близько 500 статей, неодноразово змінювався і до, і після встановлення незалежності. А також до нього було прийнято багато законів.

У 1979 р. було введено низку кримінально-правових актів, заснованих на шаріаті: про злочини проти власності, про покарання за подружню зраду або неправдиве обвинувачення у вчиненні цього злочину, про заборону вживання алкогольних напоїв. Одночасно було створено Федеральний шаріатський суд для розгляду справ на основі цих актів.

Процес поступового включення норм мусульманського деліктного права в чинне пакистанське право продовжився: в 1980 р. набув чинності закон про відповідальність за богохульство, а в 1981 р. встановлено відповідальність за недотримання посту під час Рамадану (позбавлення волі на строк до 3 місяців і штраф до 500 рупій).

Була також введена виплата «викупу за кров», у військово-кримінальне право внесені положення про тілесні покарання.

Надалі у Пакистані тривало введення кримінального законодавства, заснованого на традиційних нормах мусульманського права.

Зокрема, прийнято Закон про кісас* і дійю** (1990 р.), що передбачав шариатські покарання за вбивство та нанесення каліцтв.

Необхідно зазначити, що введення законів шариату мало на меті не замінити світський кримінальний кодекс, а привести його деякі частини у відповідність до положень Корану та інших джерел мусульманського права.

Як випливає із заяви Постійного представника Пакистану посла Масуда Хана в Раді з прав людини, «в даний час Пакистан має належну законодавчу базу, достатній адміністративний механізм та активне громадянське суспільство, що забезпечує здорове середовище для заохочення та захисту прав людини. Новий уряд сповнений рішучості забезпечити підтримання верховенства Конституції, встановлення без будь-яких обмежень норм дотримання законності та надання громадянам Пакистану можливості скористатися перевагами демократичних перетворень. Наша мета полягає в тому, щоб гарантувати в повному обсязі можливість користуватися громадянськими і політичними правами, а також економічними, соціальними і культурними правами. У цьому зв'язку громадянське суспільство відіграє найважливішу роль каталізатора в процесі захисту інтересів власників прав» [9].

Однак система покарання неповнолітніх злочинців у Пакистані має давню історію становлення. Як зазначає пакистанський правник Мухаммад Ахмад Мунір, злочинність, характерну неповнолітнім особам, було визнано існуючою в Пакистані ще у 1860 р., коли Кримінальний кодекс Пакистану набув чинності на субконтиненті [3, с. 88].

«У 2000 році в Пакистані набув чинності Закон «Про систему ювенальної юстиції» (ЗСЮЮ), метою якого було встановлення всеохоплюючої загальнодержавної системи ювенальної юстиції. В минулому лише дві провінції – Сіндх та Пенджаб – мали власне ювенальне законодавство», – йдеться у Доповіді «Ювенальна юстиція в Південній Азії» Дитячого фонду ООН [1, с. 93].

* Виплата за поранення або каліцтво з метою позбавлення від покарання.

** Віра, плата за кров, компенсація за вбивство або каліцтво. Існувала й була поширена в доісламські часи. Повна дія (за вбивство вільного чоловіка) – 100 верблюдів, або 200 голів великої рогатої худоби, або 2 тис. овець, або 1 тис. динарів (або еквівалент в іншій валюті), або 10 тис. дирхамів (або їх еквівалент), або 200 шматків дорогої тканини, кожен з яких достатній для виготовлення одягу.

Халід Махмуд та Муххамад Асгар Чима зазначають: «В Пакистані гроші, насильства на сексуальному ґрунті, безграмотність, вбивства заради честі, старовина ворожнеча та наркотики є головними факторами, які призводять до розповсюдження злочинності серед неповнолітніх осіб» [2, с. 136].

Такі кодифіковані джерела кримінального права, як Кримінальний кодекс, Закон «Про систему ювенальної юстиції» та Закон «Про пробацію» Ісламської Республіки Пакистан, містять усі необхідні інституційно-правові положення, які стосуються питання покарання неповнолітніх правопорушників у цій південно-азійській державі.

Ст. 2 Закону «Про систему ювенальної юстиції» «Визначення» охоплює та зрозуміло пояснює основні положення цього Закону, які стосуються дії Закону, його об'єкта, визначення поняття «злочину», додаткових суб'єктів судового впровадження тощо. Так, п. «b» цієї статті зазначає об'єкт дії Закону «Про систему ювенальної юстиції»: «Дитиною є особа, яка на момент вчинення правопорушення не досягла вісімнадцятирічного віку» [5, с. 2]. Пункт «d» Закону «Про систему ювенальної юстиції» розтлумачує, хто може бути опікуном над дитиною: «Опікуном є один з батьків дитини або особа, яка здійснює опіку над дитиною у теперішній час або це родич, який виявляє бажання взяти на себе відповідальність за дитину» [5, с. 2]. Також дається таке тлумачення поняття «правопорушення»: «f) Правопорушенням є правопорушення, яке карається відповідно до будь-якого закону, який має юридичну силу» [5, с. 2].

У розділі «Судові рішення» Закону «Про систему ювенальної юстиції» зазначено: «Дитина: дитиною, відповідно до п. b статті 2 Закону «Про систему ювенальної юстиції», 2000 визначено особу, якій на момент вчинення правопорушення не виповнилося 18 років, що також регулюється відповідно до статті 12 вказаного Закону. Дитину не може бути засуджено до смертної кари, також, відповідно до п. «a» ч. 7 ст. 10 Закону, дитину, яку за вчинення злочину було взято під варту, буде звільнено на поруки, якщо її було засуджено за правопорушення, яке карається смертною карою та ув'язнено на тривалий термін часу, який перевищує один рік та якщо розгляд її справи за вчинення цього правопорушення не було закінчено. Обвинувачена особа, яка є дитиною, яка залишалася в тюрмі більше одного року, та була звільнена» [5, с. 2]. Специфічність та певна автономність характеру заходів із покарання неповнолітніх правопорушників створюють специфічне юридичне ставлення до поняття злочин або правопору-

шення. Так, у ст. 82 Кримінального кодексу зазначено: «Ніщо не є правопорушенням, що вчинено дитиною, якій не виповнилося сімох років» [4]. У ст. 83 Кодексу зазначено: «Ніщо не є правопорушенням, що вчинено дитиною, якій вже виповнилося сім років, та яка є не старшою дванадцяти років, яка не досягла необхідної зрілості для того, аби розуміти та оцінювати природу та наслідки її поведінки у такому випадку» [4].

Мухаммад Ахмад Мунір, як нам видається, з огляду на багатолітню практику тлумачення та використання цих статей у випадках кримінальних та судових впроваджень проти неповнолітніх правопорушників, так тлумачить їхній зміст: «Ці положення забезпечують захист дитині з метою уникнення нею кримінальної відповідальності. Таким чином, особа, якій не виповнилося сімох років не може переслідуватися за будь-яке правопорушення, але особа, чий вік коливається між сімома та дванадцятьма роками може лише використати цей захист, якщо є доведеним, що вказана дитина не досягла необхідної зрілості для того, аби розуміти та оцінювати природу та наслідки її поведінки у такому випадку. В першому випадку, сам факт віку виступає доказом; а в другому – фактичне встановлення психологічного і розумового стану дитини є потрібним для забезпечення права дитини на захист відповідно до цих положень» [3, с. 89].

Дух та буква інституту покарання неповнолітніх правопорушників і в Пакистані, і в багатьох інших країнах ґрунтується на певній соціально-фізично-юридичній колізії, яка є характерною під час розгляду справ про кримінальні правопорушення, вчинені неповнолітніми особами. Ці особи не лише обмежені у своїй правоздатності, а й характеризуються, зважаючи і на об'єктивні обставини, і на тлумачення представників правничої системи, специфічними особливостями сприйняття соціальної дійсності, моральних законів, своїх поведінкових дій. Це відносить їх до особливої категорії правопорушників, що створює дещо окремий інститут несення кримінальної відповідальності неповнолітніми особами або дітьми.

У ч. 1 ст. 3 Закону «Про систему ювенальної юстиції» визначено право неповнолітнього правопорушника, який став стороною кримінального впровадження, на юридичну допомогу: «Кожна дитина, яка обвинувачується у вчиненні правопорушення або є жертвою правопорушення має право на отримання юридичної допомоги за рахунок коштів Штату» [5, с. 3].

Важливою процесуальною рисою системи покарання неповнолітніх правопорушників, яка є характерною також і Закону «Про систему ювенальної юстиції» Ісламської Республіки Пакистан, є недопущення спільного постановня перед судом дитини (неповнолітньої особи) та дорослої особи.

У ст. 5 Закону «Про систему ювенальної юстиції» з цього приводу зазначено: «Попри будь-які положення статті 239 Кримінально-процесуального кодексу, або іншого закону, який має юридичну силу, жодна дитина не може бути обвинувачена або постати перед судом за вчинення правопорушення разом із дорослою особою» [5, с. 4].

У разі якщо дитину обвинувачено за вчинення правопорушення відповідно до ст. 239 Кримінально-процесуального кодексу або іншого закону, який має юридичну силу, то така дитина може постати перед судом разом із дорослою особою, а суд, який розглядає справу про правопорушення, направить її на розгляд до суду у справах неповнолітніх осіб.

У ч. 6 ст. 6 Закону «Про систему ювенальної юстиції» передбачено відповідальне ставлення до дитини, яка постала перед судом за вчинення того чи іншого правопорушення. У статті зазначено, що коли дитина, яка постала перед судом, страждає на серйозні фізичні або розумові розлади та потребує лікування, то суд направить таку дитину до шпиталю або медичного закладу, де дитині буде надано медичну допомогу за рахунок витрат Штату [5, с. 4].

У ст. 11 Закону «Про систему ювенальної юстиції» передбачено звільнення дитини на випробувальний термін. Якщо, відповідно до висновку проведеного розслідування або висновку судового впровадження, суд у справах неповнолітніх осіб вважає, що дитина вчинила правопорушення, то, попри будь-які положення протилежного характеру будь-якого закону, який має юридичну силу, суд у справах неповнолітніх осіб має право, якщо вважає це доцільним:

а) направити дитину на відбування терміну випробування (пробації) заради її доброї поведінки та перебування під наглядом опікуна або іншої придатної особи, яка виконує певні зобов'язання з або без поручительства, залежно від вимог суду, заради доброї поведінки та блага дитини на будь-який період, який не повинен перевищувати тюремного ув'язнення для такої дитини: за умови якщо дитину звільнено для відбування випробувального терміну, вона повинна відвідувати суд у справах неповнолітніх осіб тоді, коли це буде вказано;

b) призначити перебування неповнолітнього правопорушника у виправному закладі до досягнення ним вісімнадцятирічного віку або на термін призначеного тюремного ув'язнення, який було призначено раніше;

c) зменшити термін тюремного ув'язнення або випробувальний термін у разі, якщо суд вважає недоцільним подальше тюремне ув'язнення або випробувальний термін [5, с. 6].

Питання застосування до неповнолітнього правопорушника інституту умовного виправдання регулюється також Законом «Про пробацію». Так, ч. 1 ст. 4 передбачено таке положення: «Коли суд, за рішенням якого, особу, яка не притягалася до кримінальної відповідальності раніше, засуджено за вчинення правопорушення, що карається тюремним ув'язненням на термін, який не перевищує двох років, вважає, посилаючись на: а) вік, характер, antecedenti або фізичний та розумовий стан правопорушника, та b) природу правопорушення або інші пом'якшуючі обставини, які супроводжували вчинення правопорушення – за недоцільне призначати покарання і що призначення випробувального терміну не є доцільним, то цей суд має право, після письмового фіксування причин, ухвалювати рішення про виправдання такої особи після її попередження, або якщо суд вважає доцільним, то він має право таким самим чином ухвалювати рішення про виправдання такої особи за умови, що вона бере на себе зобов'язання, з поручительством або без нього, не вчиняти правопорушень та поводитися добре протягом цього періоду, який не повинен перевищувати одного року з дати ухвалення цього рішення як це буде вказано» [6, с. 3].

У ст. 5 Закону «Про пробацію» передбачено випадки призначення терміну пробації для правопорушників, зокрема і неповнолітніх. Коли суд, за рішенням якого:

a) будь-яка особа чоловічого роду є засудженою за вчинення правопорушення, крім правопорушень відповідно до Розділу VI або Розділу VII Кримінального кодексу Пакистану або відповідно до статей 216А, 328, 382, 386, 387, 388, 389, 392, 393, 397, 398, 399, 401, 402, 455, або статей 216А, 328, 382, 386, 387, 388, 389, 392, 393, 397, 398, 399, 401, 402, 455, або 458 Кодексу, або за правопорушення, яке карається смертю або довічним вигнанням; або

b) будь-яка особа жіночого роду є засудженою за вчинення правопорушення, крім правопорушень, які караються смертю, вважає, що, зважаючи на обставини, включно з природою правопорушення та характером правопорушника, бажаним, з огляду на причини, які оформ-

лені письмово, замість винесення вироку особі, то цей суд має право призначити їй відбування випробувального терміну, що є таким, який вимагає від нього або неї перебування під наглядом відповідної посадової особи на цей період, який триватиме не менше року або більше трьох років, як це буде вказано в рішенні [6, с. 3].

Режим пробації, відповідно до ч. 2 ст. 5 Закону «Про пробацію», передбачає певні додаткові зобов'язання для правопорушника, які можна розглядати як обмеження карального характеру. Призначаючи термін випробування, суд має право також вказати, що зобов'язання правопорушника повинні містити такі умови, які, на думку суду, забезпечуватимуть нагляд над правопорушником з боку відповідної посадової особи, а також додаткові умови щодо місцеперебування, оточення, утримання від споживання одурманюючих речовин та інші умови, які суд, з огляду на окремі обставини справи, може розглядати як необхідні для попередження повторення цього ж правопорушення або вчинення інших злочинів цим правопорушником та заради реабілітації його як чесного, працьовитого та законотрушнього громадянина.

Режими пробації або умовного виправдання передбачають, відповідно до ч. 1 ст. 6 Закону «Про пробацію», компенсацію завданих збитків. Суд, який призначає умовне виправдання, відповідно до ст. 4, або призначаючи пробацію, відповідно до ст. 5, має право зобов'язати правопорушника здійснити компенсацію збитків, втрат або ушкоджень, завданих будь-кому через учинення правопорушення та витрат на судові впровадження, якщо це буде визначено судом як прийнятне. Це може бути здійснено лише за умови, що сума компенсації, відшкодування збитків та витрат, призначена таким чином, в жодному разі не перевищуватиме суми штрафу, якщо такий було призначено раніше щодо вчиненого правопорушення [6, с. 4].

У разі порушення умов пробації або умовного виправдання ч. 1 ст. 7 Закону «Про пробацію» передбачає таке: «Якщо суд, за рішенням якого правопорушник зобов'язався виконувати певні зобов'язання, відповідно до статті 5, дійшов висновку про те, що правопорушник не виконав будь-яку з умов його зобов'язання, то суд має право видати ордер на його арешт або має право, якщо вважає це за доцільне, направити повістку правопорушникові та його поручителям, якщо не передбачено інше, що зобов'язувало б їх з'являтися раніше як це буде вказано у виклику» [6, с. 4].

Суд, перед яким постав правопорушник або до якого він з'являється, має право або направити його під варту до дня слухання

правопорушника справи або взяти на поруки з поручителями або без них, які повинні відвідувати слухання.

Якщо суд після заслуховування справи вважає доведеним, що правопорушник не виконав будь-яку умову з його зобов'язання, зокрема будь-яку умову, призначену йому, то суд має право:

- а) винести йому вирок за вчинений ним злочин; або
- б) без огляду на тривалість зобов'язання, призначити йому сплату штрафу, який не повинен перевищувати тисячу рупій. При цьому враховується, що суд, призначаючи штраф, враховує суму компенсації ушкоджень або витрат, які призначено.

У разі якщо призначений штраф не сплачено протягом вказаного судом періоду, то суд має право винести вирок правопорушникові за вчинене ним правопорушення».

Ст. 12 Закону «Про систему ювенальної юстиції» містить обмеження щодо низки каральних заходів, які також, як і смертна кара, не можуть бути призначені дитині. Попри будь-які положення протилежного характеру будь-якого закону, який має юридичну силу, жодній дитині:

- а) не може бути призначено смертну кару або виконання робіт під час її перебування у будь-якому виправному або іншому закладі; та
- б) не може бути призначено носіння наручників, кайданів або будь-яке тілесне покарання на період перебування під вартою: за умови наявності ґрунтовних побоювань щодо втечі дитини з-під варти, дитина може утримуватися в наручниках [5, с. 6].

Щодо задекларованої в Законі заборони на застосування смертної кари стосовно неповнолітніх осіб, то Доповідь «Ювенальна юстиція в Південній Азії» Дитячого фонду ООН зазначає, що є важливим те, що вперше Закон «Про систему ювенальної юстиції» почав забороняти застосування смертної кари щодо дітей, які не досягли вісімнадцяти років. Однак, як вказано раніше, оскільки Закон «Про систему ювенальної юстиції» не є чинним на території федеральних областей, то там дітям і до сьогодні присуджується смертна кара. Вироки до смертної кари використовуються як варіант вироку для дітей; у липні 2002 р. двоє хлопчиків були засуджені та склали список засуджених до смертної кари через те, що їм було винесено вирок до смертної кари судом району Сват (Пата) в Пакистані» [1, с. 97].

Зважаючи на наведене, виникає питання про конкретні та можливі види покарання неповнолітніх осіб за законодавством Ісламської Республіки Пакистан. Доповідь «Ювенальна юстиція в Південній Азії»

Дитячого фонду ООН, наводячи перелік каральних альтернатив для підлітків, які вчинили те чи інше правопорушення, робить висновок про загальну підпорядкованість системи та норм покарань неповнолітніх правопорушників положенням Кримінального Кодексу: «Однак, ці санкції мають характер лише умовних альтернатив покаранням, які застосовуються до дорослих осіб, як це визначено Кримінальним кодексом, а суд, як і завжди, має право, на власний розсуд, призначити термін тюремного ув'язнення дитині, до якого засуджуються дорослі особи, включно з довічним ув'язненням. В Кодексі не зазначається, що утримання під вартою використовується в якості крайнього заходу на якомога коротший термін. Навпаки, передбачено, що дитина, яку направлено до виправного закладу, залишатиметься там до досягнення вісімнадцятирічного віку, якщо суд не прийме рішення про скорочення терміну перебування» [1, с. 97].

Велике занепокоєння світової юридичної спільноти викликають і чинні в Пакистані Закони Худуд – комплекс законів (Нових ісламських законів) 1979 р. Ці закони встановлюють порядок проведення судового впровадження та типи покарань за злочини.

Вже цитована нами «Ювенальна юстиції в Південній Азії» Дитячого фонду ООН зазначає з цього приводу: «Ще однією причиною занепокоєння, як вказано вище, є те, що Закони Худуд паплюжать Закон «Про систему ювенальної юстиції» і тому до дітей можуть бути застосовані жорстокі покарання. Застосування жорстоких покарань зафіксовано на практиці, включно з побиттям камінням за перелюб, відсікання кінцівок за крадіжку та озброєний напад та побиття за вживання одурманюючих речовин. Однак, жорстокі покарання не застосовуються до осіб, яких засуджено за дитячі злочини, визначення поняття «дитина» в Законах Худуд є простим: «дитиною є особа, яка не досягла статевої зрілості». Тому дівчата є особливо вразливими, оскільки вони взагалі досягають статевої зрілості раніше хлопців, і взагалі раніше 18 років» [1, с. 97].

Відповідно до Законів Худуд, покарання мають достатньо жорсткий та конкретно визначений характер.

Так, вживання алкоголю тягне тілесне покарання у вигляді 80, а завідомо неправдиве звинувачення в подружній зраді – 40 ударів батоном. Крадіжка карається відсіканням руки, а розбій – руки і ноги. Винному в подружній зраді (залежно від обставин) може бути призначена смерть через забиття каменями або покараний 100 ударами батоном. Тілесне покарання проводиться публічно. Закон встановлює

порядок підготовки злочинця до бичування (попередній огляд лікарем, відстрочка виконання вироку в разі хвороби тощо).

Публічні тілесні покарання в Пакистані стали звичайним явищем. Більш суворі ісламські покарання на практиці не застосовуються. Судами Пакистану було ухвалено декілька вироків до відсікання руки та ноги, але вони не були затверджені верховною судовою інстанцією і замінені іншими заходами покарання [10].

Незважаючи на всі нововведення, вплив мусульманських законів на кримінальне право Пакистану є все ж обмеженим, останнє зберегло свою колишню, світську й європейську основу. Багато пакистанських юристів, зокрема суддів, усіяко перешкоджають застосуванню найбільш архаїчних і жорстоких норм шаріату [8].

Висновки. Отже, ювенальне кримінальне законодавство Ісламської Республіки Пакистан є прикладом переважної підпорядкованості норм та принципів покарання неповнолітніх правопорушників нормам загальнокримінального законодавства. Окремі джерела права (закони) спрямовані на те, щоб не допускати застосування до неповнолітніх правопорушників найбільш жорстоких та, так би мовити, незворотних видів покарання таких, як смертна кара.

Загалом неповнолітні правопорушники Ісламської Республіки Пакистан несуть кримінальну відповідальність та караються, відповідно до норм та принципів покарання дорослих правопорушників. Норми процесуального характеру ювенального кримінального законодавства Ісламської Республіки Пакистан передбачають світову практику «окремості» кримінального та судового впровадження у справах неповнолітніх правопорушників із наявністю певних виключень. Неповнолітні правопорушники Ісламської Республіки Пакистан користуються тими ж правами на різні види скасування, зміни або скорочення відбування призначеного їм судом покарання такими, як випробувальний термін (пробація) та умовне виправдання. Ювенальне кримінальне законодавство Ісламської Республіки Пакистан потребує, на нашу думку, подальшого ретельного розвитку та вдосконалення з урахуванням передового міжнародного досвіду.

1. Juvenile Justice In South Asia: Improving Protection for Children in Conflict with the Law. The United Nations Children's Fund (UNICEF) Regional Office for South Asia, 2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.unicef.org/rosa/Juvenile_Justice_in_South_Asia.pdf

2. Khalid Mahmood and Muhammad Asghar Cheema. Empirical Analysis of Juvenile Crime in Punjab, Pakistan // Pakistan Journal of Life and Social Sciences. – 2004. – № 2. – S. 136–138 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pjlss.edu.pk/sites/default/files/>

3. Muhammad Ahmad Munir. Therapeutic Jurisprudence In Pakistan. Juvenile Delinquency & The Role of the Defense Lawyer [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.aija.org.au/TherapJurisp06/Monograph%20Munir.p>

4. Pakistan Penal Code [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pakistani.org/pakistan/legislation/1860/actXLVof1860.html>

5. The Juvenile Justice System Ordinance, 2000 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://punjablaws.punjab.gov.pk/public/dr/THE%20JUVENILE%20JUSTICE%20SYSTEM%20ORDINANCE,%202000.doc.pdf>

6. The Probation Of Offenders Ordinance, 1960 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sparsepk.org/pdf/The%20Probation%201960.pdf>.

7. Попадюк О. А. Конституційно-правовий статус личности в Исламской Республике Пакистан // Московский журнал международного права / О. А. Попадюк // Международные отношения. – 2011. – № 1. – С. 131–146.

8. Правовые системы стран мира. Энциклопедический справочник / под ред. А. Я. Сухарева. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Норма, 2003. – 976 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.alleng.ru/d/jur/jur337.htm>

9. Заявление Постоянного представителя Пакистана посла Масуда Хана в Совете по правам человека по докладу об итогах Универсального периодического обзора по Пакистану Distr. General A/HRC/8/42/Add.125 August 2008 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://lib.ohchr.org/HRBodies/UPR/Documents/Session2/PK/A_HRC_8_42_Add1_Pakistan_R.pdf

10. Mufti Muhammad Taqi Usmani. Islamization of Laws in Pakistan: The Case of Hudud Ordinances [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://muftitaqiusmani.com/images/stories/downloads/pdf/hudoodordinances.pdf>

Назымко Е. С. Особенности применения уголовно-правовых средств реагирования к несовершеннолетним правонарушителям по законодательству Исламской Республики Пакистан

Рассмотрено ювенальное уголовное законодательство Исламской Республики Пакистан. Проанализированы ключевые термины, связанные с правонарушениями, совершаемыми несовершеннолетними правонарушителями, основные положения по применению уголовно-правовых средств реагирования на несовершеннолетних правонарушителей за совершенные ими правонарушения в соответствии с законодательством Исламской Республики Пакистан. Сделан вывод, что ювенальное уголовное законодательство Исламской Республики Пакистан нуждается в дальнейшем развитии и совершенствовании с учетом передового международного опыта.

Ключевые слова: *ребенок, правонарушение, несовершеннолетний правонарушитель, уголовная ответственность, наказание, исправительное учреждение.*

Nazymko E. S. Features of the application of criminal law means responding to juvenile offenders under the laws of the Islamic Republic of Pakistan

The article considers legislation concerning punishing juvenile offenders of The Islamic Republic of Pakistan. The basic terms connected with offences committed by juvenile criminal offenders, basic provisions concerning punishing juvenile offenders for committed offences in accordance with legislation of The Islamic Republic of Pakistan are under consideration and analysis in the article.

The necessity of the proposed research is due to the fact that the modern criminal law doctrine of Ukraine clearly lacks of the works on the topics devoted to the problem of the usage of the means of the criminal law response to minors, and even more – in Muslim countries.

The article emphasizes that minors are not only separate social and age category, but also the specific category of impact of the norms of the criminal law, which generally comply with the certain restrictions related to the legal capacity, to the usage of certain types of punishments, to the judicial jurisdiction in accordance with the norms of the general criminal laws of the state.

It is stated that the main purpose of the legislation about the punishment of minors or juvenile offenders in the international and European practice is the usage of a particular type of the preventive influence on juvenile offenders, prevention, if it is possible, of a full integration into the penal system intended for adults and prevention of new crimes or offenses in the future.

The article minutely studies the regulations of codified sources of the criminal law as the Criminal Code, the Law «On juvenile justice system» and the Law «On probation» of the Islamic Republic of Pakistan.

According to the results of the research it is concluded that the juvenile criminal law of the Islamic Republic of Pakistan is an example of the prevailing subordinacy of the norms and principles of punishment for juvenile offenders to the norms of the general criminal legislation. Some sources of law (laws) are focused on prevention of the usage of the most brutal and, so to say, irreversible types of the punishment such as the death penalty for juvenile offenders.

In general the juvenile offenders of the Islamic Republic of Pakistan are criminally responsible and they are punished according to the norms and principles of the punishment of adult offenders. The norms of the procedural juvenile criminal law of the Islamic Republic of Pakistan provide global practice of «detachment» of the criminal and judicial implementation for juvenile offenders with certain exceptions. Juvenile offenders of the Islamic Republic of Pakistan have the same rights for different types of reversals, changes or reductions of the court-appointed serving of the sentence such as the trial period (probation) and the conditional absolution.

Key words: child, offence, juvenile offender, criminal responsibility, punishment, Borstal institution.

Стаття надійшла 15 грудня 2014 р.